

Крыніцы і літаратура

I. Архіўныя крыніцы

1. Archiwum Akt Nowych (AAN) w Warszawie

a) *Akta Leona Wasilewskiego (1890—1936)*

b) *Archiwum Ignacego Jana Paderewskiego (1919—1920)*

c) *Ministerstwo Spraw Zagranicznych (1918—1939)*

2. Archiv Kanceláře Prezidenta Republiky, Praha

a) *Inventář Audience 1919 h.*

3. Centralne Archiwum Wojskowe (CAW)

a) *Oddział II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*

4. Archiwum Państwowe w Lublinie. Zbiór afiszów i druków ulotnych. Sygn. 15 (інтэрнэт-рэсурс: <http://dziedzictwo.polska.pl>).

5. Беларуская бібліятэка і музей імя Францішка Скарыны ў Лондане

a) *Kopii dokumentaў брытанскага Міністэрства замежных спраў (Foreign Office)*

6. Jozef Pilsudski Institute in London

a) *Adiutantura Naczelnego Wodza (мікрафішчы)*

7. Lietuvos centrinių valstybės archyvas (LCVA)

a) *f. 582. Baltarusijos Liaudies Respublikos Ministrų Taryba (Рада Народных Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі)*

b) *f. 395. Gudų Reikalų Ministerija (Міністэрства беларускіх спраў)*

8. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka (LMAVB)

a) *f. 21. Vilniaus baltarusių fondas (Віленскі беларускі фонд)*

9. Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ)

a) *ф. 3. Беларускі музей імя Івана Луцкевіча ў Вільні*

b) *ф. 389. Калекцыя фатаграфій да гісторыі беларускага культурнага руху, сабраная Язэпам Шнаркевічам (1888—1974)*

10. Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ)

Русский заграничный исторический архив в Праге

a) *ф. 5999. Гродненская губернская белорусская управа*

b) *ф. 6063. Рада БНР в Минске*

c) *ф. 6218. Коллекция материалов, касающихся БНР*

11. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ)

a) *ф. 325. Архіў Беларускай Народнай Рэспублікі (Вайскова-дыпламатычная місія БНР у Рызе; Дыпламатычнае прадстаўніцтва і Консульства БНР у Коўне; частка архіва Язэпа Варонкі; частка архіва Аляксандра Цвікевіча).*

b) *ф. 60. Інстытут гісторыі партыі пры ЦК КПБ*

c) *ф. 604. Беларуская цэнтральная школьная рада Меншчыны 1919—1920*

d) ф. 510. Калекцыя перакладаў дакументаў з часоў Вялікай Айчыннай вайны

e) ф. 584. Калекцыя Канстанціна Езавітава

12. Российский государственный военный архив (РГВА)

a) ф. 471. Главное командование Войска Польского

13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВОУ)

a) ф. 3766. Міністерство закордонних справ Української Держави

b) ф. 2592. Народне міністерство закордонних справ УНР

c) ф. 3696. Закордонний департамент Міністерства закордонних справ

II. Друкаваныя крыніцы: дакументы, публіцыстыка, успаміны

1 января 1919 года. Временное рабоче-крестьянское советское правительство Белоруссии. Документы и материалы / Сост. В. Д. Селеменев и др. Минск, 2005.

Антонаў І. Г. Успаміны аб польскай акупацыі Горадзеншчыны ў 1919—1921 г.г. [Б. м. в.], 1921.

Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі / Рэд. С. Шупа. Т. 1. Вільня—Нью Ёрк—Менск—Прага, 1998.

Аўтабіяграфія Канстантына Барысавіча Езавітава // Полацк. 1992. № 5 (15). С. 16—23.

Бобровский П. Гродненская губерния. Материалы по географии и статистике России, собранные офицерами Генерального штаба. Санкт-Петербург, 1863.

Борьба за Советскую власть в Литве в 1918—1920 гг. Сборник докумен-

тов / Ред. А. Гайлагайте и др. Вильнюс, 1967.

Варонка Я. Беларускі рух ад 1917 да 1920 г. Кароткі агляд. Коўна, 1920.

Варонка Я. Міністэрства беларускіх спраў за 10 месяцаў існавання 01.12.1918 — 01.10.1919. Кароткі нарыс. Коўна, 1919.

Вітан-Дубейкаўская Ю. Мае ўспаміны. Вільня, 1994.

Вітан Кветка. Беларуская дзейнасць пад першай нямецкай акупацыяй // Записы Беларускага Інстытуту Навукі і Мастацтва. Кн. 12. Нью-Ёрк, 1974.

Гадлеўскі В. Зь беларускага жьцьця ў Менску ў 1917—1918 гг. // Спадчына. 1997. № 5. С. 34—37.

Гальшэц А. [А. Цьвікевіч]. Чатыры гады: 1918—1922 // Спадчына. 1996. № 3. С. 138—142.

Горадзенскі беларускі гурток 1913 г. (Успаміны) // Крывіч. 1924. № 1. С. 65—65.

Езавітаў К. Беларуская Вайсковая Цэнтральная Рада // Крывіч. 1924. № 1. С. 37—45; 1925. № 1. С. 80—93.

Езавітаў К. Першы Усебеларускі Кангрэс // Беларуская мінуўшчына. 1993. № 1. С. 25—29.

Езовитов К. Белорусы и поляки. Ковна, 1919.

Жылуновіч З. Люты—Кастрычнік у беларускім нацыянальным руху // Беларусь. Нарысы гісторыі, культуры і рэвалюцыйнага руху. Мінск, 1924. С. 180—190.

Жылуновіч З. Уступамі да Акцябра // Польша. 1923. № 5—6. С. 141—149.

Запруднік Я. Да Першага ўсебеларускага Зьезду 1917 г. Дакумэнты і матар'ялы // Annals Whiteruthenian (Belorussian) Institute of Arts and Science. Vol. 3. Munich, 1964. P. 146—148.

Захарка В. Галоўныя мамэнты беларускага руху (урывак) // Спадчына. 1997. № 5. С. 3—17.

- Каліноўскі К. Письмы з-пад шыбеніцы // Каліноўскі К. За нашу вольнасць. Творы, дакументы / Рэд. Г. Кісялёў. Мінск, 1999. С. 40—46.
- Канчер Я. Белорусский вопрос. Петроград, 1919.
- Ко всему Народу Белорусскому // Турук Ф. Белорусское движение. Москва, 1921. С. 96—100.
- Коялович М. Народное движение в Западной России // Сборник статей, разъясняющих дело по отношению к Западной России. Вильна, 1887.
- Коялович М. О расселении племен Западного края России. Санкт-Петербург, 1863.
- Коялович М. Чтения по истории Западной России. Санкт-Петербург, 1884.
- Красковский И. Открытие Всебелорусского съезда // Белорусская Рада. 1917. 12 декабря. № 8. С. 2—3.
- Кто были наши найдавніши диды и якая их була доля до уніі? // Заняпад і адраджэнне. Беларуская літаратура XIX стагоддзя / Укл. У. Казберука. Мінск, 2001. С. 320—326.
- Лісты Антона Луцкевіча з часу Парыжскай мірнай канферэнцыі / Прадмова, каментары і публікацыя Р. Лазько // *Arche*. 2006. № 10. С. 54—81.
- Луцкевіч А. Барацьба за вызваленне. Беласток—Вільня, 2009.
- Луцкевіч А. Да гісторыі беларускага руху: Выбраныя творы / Укл. А. Сідарэвіч. Менск, 2003; выд. 2-е, дапоўненае і папраўленае. Беласток—Вільня, 2010.
- Луцкевіч А. За дваццаць пяць гадоў (1903—1928). Вільня, 1928.
- Луцкевіч А. Эканомічная эвалюцыя і беларускі рух // Гоман. 1917. 6 лістапада. № 89. С. 1—3; 9 лістапада. № 90. С. 2—3.
- Людендорф Э. Мои воспоминания о войне 1914—1918 гг. Москва—Минск 2005.
- Міністэрства Беларускай Спраў за 10 месяцаў існавання 01.12.1918—01.10.1919. Кароткі нарыс. Коўна, 1919.
- Мірні перагаворы між украінскаю державою та РСФРР 1918 р. Протоколы і стенограмы пленарных засідань. Збірнік дакументаў і матэрыялаў / Упор. Ю. Аввакумов, О. Тайова. Київ—Нью-Йорк—Філадельфія, 1999.
- Мядзёлка П. Сцежкамі жыцця. Мінск, 1974.
- Новіна А. Краёвае становішчэ / Рэд. А. Смалянчук // Спадчына. 1996. № 1. С. 48—52.
- Публіцыстыка беларускіх народнікаў. Нелегальныя выданні беларускіх народнікаў (1881—1884) / Рэд. С. Х. Александрович и И. С. Александрович. Минск, 1983.
- Семянчук Г. Ведамасці аб этнаграфічным складзе насельніцтва Беларускага, Бельскага і Сакольскага ўездаў Гарадзенскай губерні за 1906 год // *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. Т. 6. Białystok, 1996. S. 107—129; Т. 7. Białystok, 1997. S. 133—156.
- Украінска Цэнтральная Рада. Документы і матэрыялы у двух томах / Рэд. В. Ф. Верстюк і др. Т. 1—2. Київ, 1996.
- Фрагменты дзённіка Міхала Ромэра, фр. 3 4(17).03.1915 // Смалянчук А. Адраджэнне вольнага мулярства на беларускіх і літоўскіх землях напачатку XX ст. // Вольныя муляры ў беларускай гісторыі, канец XVIII — пачатак XIX ст. / Рэд. А. Смалянчук. Вільня, 2005.
- Цвікевіч А. Краткий очерк возникновения Белорусской Народной Республики. Киев, 1919.
- Цвікевіч А. Ліквідацыя БНР не была манеўрам. Візіт да Пілсудскага / Рэд. Э. Ліпкеці, У. Міхнюк // Маладосць. 1993. № 1. С. 211—240.
- Шантыр Ф. Патрэбнасць нацыянальнага жыцця для беларусаў і самаадзначэння народа. Слуцк, 1918.

Шпилевский П. Путешествие по Полесью и Белорусскому краю. Минск, 1992.

Шупа С. Беларуская Народная Рэспубліка і яе архівы // Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі / Рэд. С. Шупа. Т. 1. Кн. 1. Вільня—Нью-Ёрк—Менск—Прага, 1998. С. V—XVII.

Я. С. Усебеларускі зьезд 1917 г. // Беларускі зьезд. 1922. 1 верасня. № 17. С. 2—3.

Archiwum polityczne Ignacego Paderewskiego / Oprac. W. Stankiewicz, A. Piber. T. 2: 1919—1921. Wrocław, 1974; T. 5: 1909—1941. Warszawa, 2001.

Dmowski R. Myśli nowoczesnego Polaka. Lwów, 1904.

Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich / Red. N. Gąsiorowska-Grabowska, I. A. Chrienow i in. T. 2. Warszawa, 1961.

Dowbor-Muśnicki J. Wspomnienia. Warszawa, 2003.

Downar-Zapolski M. Podstawy państwowości Białorusi. Grodno, 1919.

Hoffman M. Wspomnienia. Wojna wśród nie wyzyskanych sposobności. Warszawa, 1925.

Korwin-Milewski H. Siedemdziesiąt lat wspomnień (1855—1925). Poznań, 1930.

Limanowski B. Dzieje Litwy. Kraków, 1917.

Ludendorff von E. Meine Kriegserinnerungen 1914—1918. Berlin, 1922.

Łastouski W. Što treba wiedać koždamu Biełarusu. Wilnia, 1918.

Mackiewicz J. Bunt rojstów. Wilno, 1938.

Obowiązki Polaka w Kraju Zabranym // Noworocznik Litewski na rok 1904. R. 1. Wilno, 1904. S. 203—209.

Piłsudski J. Pisma zbiorowe. T. 5 / Oprac. K. Świtalski. Warszawa, 1990.

Relacja ab zjezdzi u Lozannie // Homan. 1916. 11 žniūnia. № 52. S. 2—3; 15 žniūnia. № 53. S. 3.

Rezolucja o połączeniu Litwy z Białorusią // Waligóra B. Walka o Wilno. Okupacja Litwy i Białorusi w 1918—1919 przez Rosję Sowiecką. Wilno, 1938. S. 175.

Romer E. Pamiętnik paryski 1918—1919 / Oprac. A. Garlicki, R. Świątek. Wrocław, 1989.

Römer M. Litwa. Studium o odrodzeniu narodu litewskiego. Lwów, 1908.

Skirmunt K. (Futurus). Spaczenie idei krajowej i pojęcie stronnictwa krajowego // Skirmunt K. (Futurus). Kartki krajowe w dalszym ciągu Kartek Politycznych. II reminiscencje z prasy wileńskiej 1906—1913. Wilno, 1913. S. 81.

Sprawozdanie stenograficzne z Sejmu Ustawodawczego z dnia 3 kwietnia 1919 r. Ł. XXIV/11.

Tajne rokowania polsko-radzieckie w 1919 r. Materiały archiwalne i dokumenty / Red. W. Gostyńska. Warszawa, 1986.

Trocki L. Moje życie. Warszawa, 1930.

Uniwersał Konfederacji Wielkiego Księstwa Litewskiego // Karp M. J. W poszukiwaniu współpracy między narodami byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego podczas I wojny światowej // Belarus, Lithuania, Poland, Ukraine. The Foundations of Historical and Cultural Traditions in East Central Europe. International Conference Rome, 28 April — 6 May 1990 / Red. J. Kłoczowski. Lublin, 1994.

Wańkowicz M. Strzępy epopei. Opowiadania. Warszawa, 1923.

Wasilewski L. Józef Piłsudski jakim Go znałem. Warszawa, 1935.

Wasilewski L. Litwa i Białoruś. Przeszłość — terażniejszość — tendencje rozwojowe. Kraków, [1912].

Woyniłłowicz E. Wspomnienia 1847—1928. Cz. 1. Wilno, 1931.

III. Прэса

- Беларускае жыццё», 1917—1919.
 «Беларускі зван», 1921.
 «Белорусская рада», 1917.
 «Белорусское эхо», 1918.
 «Вольная Беларусь», 1917.
 «Вперёд», 1878.
 «Гоман», 1917, 1918.
 «Гомон», 1884.
 «Звезда», 1918.
 «Звон», 1919.
 «Крывіч», 1924, 1925.
 «Минское слово», 1906.
 «Родны край», 1919.
 «Муžыскаја Праўда», 1863
 «Nasz Kraj», 1919.
 «Przymierze», 1920.

IV. Картаграфічныя крыніцы

1. «Диалектологическая карта русского языка в Европе» М. Дурнаво, М. Сокава і Д. Ушакова, маштаб 1: 400 000, 1914. Змешчана ў: Ширяев Е. Е. Русь Белая, Русь Черная и Литва в картах. Минск, 1991. С. 54.
2. «Дорожная карта Украины», маштаб 1: 1 000 000, 1918. Захоўваецца: ЦДАВОУ. Ф. 2592, оп. 1, спр. 103.
3. «Этнографическая карта белорусского племени» Я. Карскага, маштаб 1: 1 600 000, 1917 (2-е выд.). Змешчана ў: Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1—6. Мінск, 1993—2003.
4. «Этнографическая карта белорусского племени» Я. Карскага, маштаб 1: 1 600 000, 1917, з картаграфічных збораў праф. С. Александровіча.
5. «Карта Беларускай Народнай Рэспублікі», 1918, выд. Беларускага культурна-асветнага таварыства ў Менску.
6. «Карта Беларускай Народнай Рэспублікі» («Carte de la République

Democratique Blanche-Ruthénienne»), маштаб 1: 2 000 000, канец 1918 ці пачатак 1919 г.). Змешчана ў: Downar-Zapolski M. Podstawy państwowości Białorusi. Grodno, 1919.

7. «Карта Украіны», маштаб 1:2 000 000. Са збораў Украінскай нацыянальнай бібліятэкі імя У. Вярнадскага ў Кіеве.

8. Оглядовая карта украінських земель» Сцяпана Рудніцкага (фрагмент беларуска-ўкраінскага памежжа), маштаб 1: 7 500 000, 1917. Змешчана ў: Рудніцкі С. Украіна наш рідний край. Львів, 1917.

9. «Украіно-Літовська державна межа по Брестському мирові, 1918. Захоўваецца: ЦДАВОУ. Ф. 3376, оп. 1, спр. 186, арк. 90.

10. Ширяев Е. Е. Русь Белая, Русь Черная и Литва в картах. Минск, 1991. С. 54.

11. Фрагмент тапаграфічнай карты Украіны, 1: 2 200 000, 1918 г. Захоўваецца: ЦДАВОУ. Ф. 2592, оп. 1, спр. 103.

12. «Karte der Ukraine», выдавецтва Г. Фрэйтагса. Са збораў Украінскай нацыянальнай бібліятэкі імя У. Вярнадскага ў Кіеве.

13. «Länder und Völkerkarte Europas» Дзітрыха Шофэра, маштаб 1: 400 000, 1918 г. Змешчана ў: Ширяев Е. Е. Русь Белая, Русь Черная и Литва в картах. Минск, 1991. С. 58.

14. Lietuva žemėlapiuose. Lithuania on the Map [каталог выставы 26.09.1999 — 11.12.1999, выдадзены бібліятэкай Літоўскага нацыянальнага музея].

15. «Polski Atlas Kongresowy», апублікаваны Я. Ромэрам. Са збораў Галоўнай бібліятэкі Універсітэта Мікалая Каперніка ў Торуні і Украінскай нацыянальнай бібліятэкі імя У. Вярнадскага ў Кіеве.

V. Даследаванні

Bagiński H. Wojsko Polskie na Wschodzie 1914—1920. Warszawa, 1921.

Bazyłow L. Historia Rosji. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź, 1985.

Beauvois D. Szkolnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich 1803—1832. T. 1: Uniwersytet Wileński. Rzym—Lublin, 1991.

Berezowski C. Powstanie państwa polskiego w świetle prawa narodów. Warszawa, 1934.

Bergman A. Rzecz o Bronisławie Taraszkiewiczu. Warszawa, 1974.

Białokozowicz B. Między Wschodem a Zachodem. Z dziejów formowania się białoruskiej świadomości narodowej. Białystok, 1998.

Bieliński J. Uniwersytet Wileński (1579—1831). T. 3. Kraków, 1899—1900.

Chlebowczyk J. O prawie do bytu małych i młodych narodów. Kwestia narodowa i procesy narodotwórcze we wschodniej Europie Środkowej w dobie kapitalizmu (od schyłku XVIII do początków XX w.). Warszawa—Kraków, 1983.

Chojnowski A. Ukraina. Warszawa, 1997.

Chwalba A. Historia Polski 1795—1918. Kraków, 2000.

Czarniakiewicz A. Kształtowanie się ośrodka polonofilskiego w białoruskim ruchu narodowym (listopad 1918 — grudzień 1919) // Białoruskie Zeszyty Historyczne. T. 29. Białystok, 2008. S. 23—90.

Czerepica W. Związki rewolucjonistów Białorusi i Polski w latach 70.—80. XIX wieku. Warszawa, 1965.

Dąbrowski J. Wielka Wojna 1914—1918. Cz. 1. Warszawa, 1937. S. 137—179.

Dąbrowski J. Zarys historii wojennej

81-go Pułku Strzelców Grodzieńskich. Warszawa, 1928.

Deruga A. Polityka wschodnia Polski wobec Litwy, Białorusi i Ukrainy (1918—1919). Warszawa, 1969.

Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich / Red. N. Gąsiorowska-Grabowska, I. A. Chrienow i in. T. 2. Warszawa, 1961.

Dynia E. Uznanie rządu w prawie międzynarodowym. Lublin, 1997.

Eberhardt P. Między Polską a Niemcami. Przemiany narodowościowe w Europie Wschodniej w XX w. Warszawa, 1996.

Eberhardt P. Przemiany narodowościowe na Białorusi. [B.m.w i b.r.w.].

Gajewski M. Białostocki Pułk Strzelców 1918—1921. Białystok, 2007.

Gellner E. Narody i nacjonalizm. Warszawa, 1991.

Gierowska-Kałamur J. Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich (19 lutego 1919 — 9 września 1920). Warszawa, 2003.

Gimżauskas E. Baltarusių veiksnyms formuojantis lietuovs valstybei 1915—1923 m. Vilnius, 2003.

Gimżauskas E. Kai kurios 1918 m. lapkričio 27 d. Lietuvii ir gudų politinio susitarimo aplinkybės (lietuviui ir gudų santykių raida 1917—1918 m.) // Lithuanistica. 1999. № 4. P. 3—14.

Glaser S. Okupacja niemiecka na Litwie w latach 1915—1918. Stosunki prawne. Lwów, 1929.

Głogowska H. Białoruś 1914—1929. Kultura pod presją polityki. Białystok, 1996.

Gomółka K. Między Polską a Rosją. Białoruś w koncepcjach ugrupowań politycznych 1918—1922. Warszawa, 1994.

Heller M. Historia imperium rosyjskiego. Warszawa, 2000.

Horak S. M. The First Treaty of World War I. Ukraine's Treaty with the

Central Powers of February 9, 1918. New York, 1988.

Hrycak J. Historia Ukrainy 1772—1999. Narodziny nowoczesnego narodu. Lublin, 2000.

Hryckiewicz A. Generał Stanisław Bułak-Bałachowicz jako wojskowy dowódca i działacz polityczny (lata 1918—1920) // Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność / Red. Z. Karpus, T. Kempa, D. Michaluk. Toruń, 1996. S. 437—446.

Jäger W. Weissruthenien. Land, Bewohner, Geschichte, Volkswirtschaft, Kultur. Berlin, 1919.

Jędrzejewicz W., Cisek J. Kronika życia Józefa Piłsudskiego 1867—1935. T. 1. Londyn, 1977.

Jurevičiūtė A. Белорусские военные формации в литовской армии 1918—1923 гг. // Białoruś w XX stuleciu. W kręgu kultury i polityki / Red. D. Michaluk. Toruń, 2007. S. 281—307.

Jurkiewicz J. Rozwój polskiej myśli politycznej na Litwie i Białorusi w latach 1905—1922. Poznań, 1983.

Kamieniecki W. Państwo litewskie. Warszawa, 1918.

Karp M. J. W poszukiwaniu współpracy między narodami byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego podczas I wojny światowej // Belarus, Lithuania, Poland, Ukraine. The Foundations of Historical and Cultural Traditions in East Central Europe. International Conference Rome, 28 April — 6 May 1990 / Red. J. Kłoczowski. Lublin, 1994.

Karpus Z. Wschodni sojusznicy Polski w wojnie 1920 roku. Oddziały wojskowe ukraińskie, rosyjskie, kozackie i białoruskie w Polsce w latach 1919—1920. Toruń, 1999.

Karpus Z., Rezmer W. Powstanie śluckie 1920 r. w świetle polskich

materiałów wojskowych // Białoruskie Zeszyty Historyczne. T. 5. [Białystok], 1996. S. 75—81.

Kempa T. Konstanty Wasyl Ostrogski (ok. 1524/1525—1608). Wojewoda kijowski i marszałek ziemi wołyńskiej. Toruń, 1997.

Klimecki M. Legiony Polskie w Baranowiczach, październik—listopad 1916 // Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska. T. 1. Białystok, 1988. S. 24—31.

Kondratovičius Kiprijonas // Lietuvių enciklopedija. T. 12. Boston, 1957. P. 318—119.

Konopska B. Polskie atlasy historyczne. Koncepcje i realizacje. Warszawa, 1994.

Korczak L. Litewska rada wielkksiążęca w XV wieku. Kraków, 1998.

Kozyrska A. Arcybiskup Edward Ropp. Życie i działalność (1851—1939). Lublin, 2004.

Kozyrska A. Język białoruski w Kościele rzymskokatolickim na Białorusi na początku XX wieku // Stosunki polsko-białoruskie. Historia i współczesność / Red. D. Michaluk [w druku, Wydawnictwo Avalon, Kraków].

Liedke M. Od prawosławia do katolicyzmu. Ruscy możni i szlachta Wielkiego Księstwa Litewskiego wobec wyznań reformacyjnych. Białystok, 2004.

Limanowski B. Dzieje Litwy. Kraków, 1917.

Lisicki J. «Strzelcy Grodzieńscy»: 81 Pułk Strzelców Grodzieńskich im. Króla Stefana Batorego. Białystok, 1995.

Litwa za rządów ks. Isenburga. Kraków, 1919.

Łatyszonek O. Białoruskie elity polityczne wobec traktatu ryskiego // Traktat ryski 1921 roku po 75 latach / Red. Z. Karpus, W. Rezmer, M. Wojciechowski. Toruń, 1998. S. 293—316.

Łatyszonek O. Białoruskie formacje wojskowe 1917—1923. Białystok, 1996.

Łatyszonek O. Białoruskie Oświecenie // Białoruskie Zeszyty Historyczne. T. 2. Białystok, 1994. S. 35—47.

Łatyszonek O. Działalność białoruskich wojskowych na terytorium Ukrainy w latach 1917—1919 // Białoruskie Zeszyty Historyczne. T. 5. Białystok, 1996. S. 113—117.

Łatyszonek O. Krajowość i «zapadno-rusizm». Tutejszość zideologizowana // Krajowość — tradycje zgody narodów w dobie nacjonalizmu / Red. J. Jurkiewicz. Poznań, 1999. S. 35—39.

Łatyszonek O. Od Rusinów Białych do Białorusinów. U źródeł białoruskiej idei narodowej. Białystok, 2006.

Łatyszonek O. Rozmowy Józefa Piłsudskiego z Antonim Łuckiewiczem. Przyczynek do dziejów stosunków polsko-białoruskich // Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność / Red. Z. Karpus, T. Kempa, D. Michaluk. Toruń, 1996. S. 447—453.

Łatyszonek O. Spod czerwonej gwiazdy pod biały krzyż // Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska. T. 6. Białystok, 1992. S. 41—49.

Łatyszonek O. Symbolika państwowa Białoruskiej Republiki Ludowej // Białoruś w XX stuleciu. W kręgu kultury i polityki / Red. D. Michaluk. Toruń, 2007. S. 215—224.

Łatyszonek O., Mironowicz E. Historia Białorusi. Białystok, 2002.

Łatyszonek O., Zięba A. A. Radziwiłłowa z Zawiszów // PSB. T. 30. Kraków, 1987. S. 398—399.

Łossowski P. Litwa. Warszawa, 2001.

Łuckiewicz A. Narodowolcy — Białorusini i ich organ «Homon». Przyczynek do ewolucji ideologii politycznej Białorusinów w XIX wieku // Pamiętnik

VI Powszechnego Zjazdu historyków polskich w Wilnie 17—20 września 1935 r. T. 1: Referaty. Lwów, 1935. S. 87—99.

Łuckiewicz A. Polska okupacja na Białorusi. Wilno, 1920.

Łukawski Z. Koło Polskie w rosyjskiej Dumie Państwowej w latach 1906—1909. Wrocław, 1967.

Macmillan M. Paris 1919. Six Months that Changed the World. New York, 2001.

Maliszewski E. Polacy i polskość na Litwie i Rusi. Warszawa, 1916.

Materski W. Na widcie. II Rzeczpospolita wobec Sowietów 1918—1943. Warszawa, 2005.

Mędrzecki W. Niemiecka interwencja militarna na Ukrainie w 1918 roku. Warszawa, 2000.

Michaluk D. Formowanie się podstaw państwowych Białoruskiej Republiki Ludowej w latach 1918—1919 // Lata Wielkiej Wojny. Dojrzewanie do niepodległości 1914—1918 / Red. D. Grinberg, J. Snopko, G. Zackiewicz. Białystok, 2007. S. 93—111.

Michaluk D. Mapy narodowościowe Europy Wschodniej w dobie Kongresu Wersalskiego. Mapa Białoruskiej Republiki Ludowej z 1919 roku tzw. Mitrofana Downar Zapolskiego // V Міжнародныя Доўнараўскія чытанні. Рэчыца, 22—23 верасня 2005 г. Гомель, 2005. С. 98—118.

Michaluk D. Na unię lubelską spojrzenie historiografii białoruskiej XIX i XX w. // Między Zachodem a Wschodem. T. 2 / Red. J. B. Dybaś, K. Mikulski, J. Poraziński, S. Roszak. Toruń, 2003. S. 409—424.

Michaluk D. Poglądy polskiej historiografii na unię Wielkiego Księstwa i Korony Królestwa Polskiego zawartą w 1569 roku // Проблемы славяноведения. Сборник научных

статей и материалов. Вып. 8. Брянск, 2006. С. 69—104.

Michaluk D. Przebieg granicy między Białoruską Republiką Ludową a Ukrainą Republiką Ludową w koncepcjach ukraińskich i białoruskich działaczy narodowych w latach 1918—1919 — przedstawienia kartograficzne // Białoruś w XX stuleciu. W kręgu kultury i polityki / Red. D. Michaluk. Toruń, 2007. S. 247—280.

Michaluk D. Rozmowy o przebiegu granicy państwowej pomiędzy Białoruską Republiką Ludową a Ukrainą Republiką Ludową wiosną 1918 roku // Nad Bałtykiem. W kręgu polityki, gospodarki, problemów narodowościowych i społecznych w XIX i XX wieku / Red. Z. Karpus, J. Kłaczek, M. Wołos. Toruń, 2005. S. 891—911.

Mironowicz A. Kościół prawosławny w dziejach dawnej Rzeczypospolitej. Białystok, 2001.

Mironowicz E. Białoruś. Wyd. I. Warszawa, 1999; wyd. II. Warszawa, 2007.

Mironowicz E., Tokć S., Radzik R. Zmiana struktury narodowościowej na pograniczu polsko-białoruskim w XX wieku. Białystok, 2005.

Moroz M. «Krynica». Ideologia i przywódca białoruskiego katolicyzmu. Białystok, 2001.

Morzy J. Kryzys demograficzny na Litwie i Białorusi w drugiej połowie XVII wieku. Poznań, 1965.

Najdus W. Lewica polska w Kraju Rad 1918—1920. Warszawa, 1971. S. 231.

Nowak-Kiełbikowa M. Polityka Wielkiej Brytanii wobec Europy środkowowschodniej w latach 1918—1921 // Studia i materiały z dziejów ZSRR i Europy Środkowej. T. 6. Warszawa, 1970. S. 88—126.

Ochmański J. Historia Litwy. Wyd. trzecie, poprawione i uzupełnione. Wrocław—Warszawa—Kraków, 1990.

Paluszyński T. Walka o niepodległość Łotwy 1914—1921. Warszawa, 1999.

Paluszyński T. Walka o niepodległość Estonii 1914—1920. Poznań, 2007.

Pipes R. Rewolucja rosyjska. Warszawa, 1994.

Piszczkowski T. Odbudowanie Polski 1914—1921. Historia i polityka. Londyn, 1969.

Ponarski Z. Konfederacja Wielkiego Księstwa Litewskiego 1915—1916 // Białoruskie Zeszyty Historyczne. T. 10. Białystok, 1998. S. 56—67.

Radzik R. Między zbiorowością etniczną a wspólnotą narodową. Białorusini na tle przemian narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej XIX stulecia. Lublin, 2000.

Rdułtowski K. Józef Piłsudski w Mińsku // Zeszyty Historyczne. T. 22. Paryż, 1972. 124—126.

Romanowski A. Pozytywizm na Litwie. Kraków, 2003.

Romer E. Atlas Polski. Warszawa—Kraków, 1916.

Rudis G. Lithuania's Search for International Support to Resist Russian Aggression in 1918 r. // Lithuanian Historical Studies. T. 5. [Vilnius], 2000.

Sahanowicz H. Historia Białorusi do końca XVIII wieku. Lublin, 2001.

Sawicki J. Michał Römer a problemy narodowościowe na ziemiach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Toruń, 1998. S. 86.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. 6 / Red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski. Warszawa, 1885.

Siedlecki K. «Brześć Litewski» — rokowania pokojowe i traktaty. Cz. 1—3 // Bellona. T. 15. 1924. Z. 8. S. 113—136; Z. 9. S. 239—258; T. 16. 1925. Z. 10. S. 16—19.

Smalanczuk A. Ewolucja ideologii krajowej w społeczno-politycznej

działalności Romana Skirmunta (1905—1921) // *Krajowość — tradycje zgody narodów w dobie nacjonalizmów* / Red. J. Jurkiewicz. Poznań, 1999. S. 109—117.

Solak Z. *Między Polską a Litwą. Życie i działalność Michała Römera 1880—1920*. Kraków, 2004.

Stankiewicz A. *Da historyi biełaruskaha palitycznaha wyzwałeńnia*. Wilno, 1934.

Sukiennicki W. *East Central Europe during World War I: from Foreign Domination to National Independence* / Red. M. Siekierski. T. 1. New York, 1984.

Sukiennicki W. *Początki Ober-Ostu i sprawa Konfederacji W. K. Litewskiego 1915—1916* // *Zeszyty Historyczne*. Z. 28. Paryż, 1974. S. 99—104.

Szpoper D. *Sukcesorzy Wielkiego Księstwa. Myśl polityczna i działalność konserwatystów polskich na ziemiach litewsko-białoruskich w latach 1904—1939*. Gdańsk, 1999.

Tarasiuk D. *Kwestia białoruska w poglądach mińskich Polaków (1917—1918)* // *Нацыянальныя пытанні: Матэрыялы III Міжнароднага кангрэса беларусістаў «Беларуская культура ў дзялёгу цывілізацый»* (Мінск, 21—25 мая, 4—7 снежня 2000 г.) / Рэдкал.: Э. Дубянецкі (гал. рэд.) і інш. (Беларусіка=Albaruthenica; Кн. 22). Мінск, 2001. С. 171—193.

Tarasiuk D. *Między nadzieją a niepokojem: działalność społeczno-kulturalna i polityczna Polaków na wschodniej Białorusi w latach 1905—1918*. Lublin, 2007.

Tomaszewski J. *Rzeczpospolita wielu narodów*. Warszawa, 1985.

Turonek J. *Białoruś pod okupacją niemiecką*. Warszawa, 1993.

Turonek J. *Glosa do artykułu Jurija Kiturki* // *Biuletyn Historii Pogranicza*. Białystok, 2000. № 1. S. 19.

Turonek J. *PPS wobec białoruskiego ruchu rewolucyjnego w latach 1902—1906* // *Studia polsko-litewsko-białoruskie* / Red. J. Tomaszewski, E. Smułkowa, H. Majecki. Warszawa, 1988. S. 89—106.

Turonek J. *Wacław Iwanowski i odrodzenie Białorusi*. Warszawa, 1992.

Vakar N. P. *Belorussia. The Making of a Nation*. Cambridge—Massachusetts 1956.

Vakar W. *Rozwój terytorialny narodowości polskiej*. Cz. III: *Statystyka narodowościowa Kresów Wschodnich*. Kielce, 1917.

Waldenberg M. *Narody zależne i mniejszości narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej. Dzieje konfliktów i idei*. Warszawa, 2000.

Waligóra B. *Na przełomie: zdarzenia na ziemiach Białorusi i Litwy oraz w krajach bałtyckich 1918—1919* // *Belona*. T. 43. 1934. Z. 1. S. 1—56.

Waligóra B. *Walka o Wilno. Okupacja Litwy i Białorusi w 1918—1919 r. przez Rosję*. Wilno, 1938.

Wapiński R. *Stosunki między Ignacym Paderewskim a Józefem Piłsudskim w roku 1919 i ich następstwa* // *Władysław Sikorski — Ignacy Paderewski* / Red. Cz. Bloch. Lublin, 1988. S. 99—131.

Wasilewski L. *Wschodnia granica Polski* // *Bellona*. T. 17. 1925. Z. 2. S. 125—137.

Wejtko W. *Samoobrona Litwy i Białorusi*. Szkic historyczny. Wilno, 1930.

Wrzosek M. *Konflikt Korpusu generała Dowbora-Muśnickiego z władzą radziecką (listopad 1917 — luty 1918)* // *Przegląd Historyczny*. T. 58. 1967. Z. 4. S. 648—663.

Wrzosek M. *Polskie formacje wojskowe na Ukrainie i Białorusi w 1918 r.* // *Białostockie Teki Historyczne*. T. 1. 1995. S. 139—225.

- Zasztowt L. Kresy 1832—1864. Szkolnictwo na ziemiach litewskich i ruskich dawniej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1997.
- Астрога В. Скалабан В. Пілсудскі ў Менску. Хроніка аднаго візіту // Спадчына. 1998. № 4. С. 32—53.
- Басаў А. Н., Куркоў І. М. Флагі Беларусі ўчора і сёння. Мінск, 1994.
- Бахтурина А. Краины Российской империи: государственное управление и национальная политика в годы Первой мировой войны 1914—1917. Москва, 2004.
- Белы А. Хроніка Белаі Русі. Chronicon Russiae Albae. Нарыс гісторыі адной геаграфічнай назвы. Мінск, 2000.
- Біч М. Беларускі нацыянальны рух у перыяд рэвалюцыі // Гісторыя Беларусі ў 6-ці тамах. Т. 4 / Рэд. В. В. Яноўская, С. С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 337—346.
- Біч М. Грамадска-палітычная барацьба ў час адступлення рэвалюцыі // Гісторыя Беларусі ў 6-ці тамах. Т. 4 / Рэд. В. В. Яноўская, С. С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 326—337.
- Біч М. Рудовіч С. Беларуская Сацыялістычная Грамада // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1. Мінск, 1993. С. 410—413.
- Боечко В. Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України. Історычна ретроспектыва та сучасны стан. Київ, 1994.
- Булгакаў В. Гісторыя беларускага нацыяналізму. Вільня, 2006.
- Васілеўскі Ю. Серада Янка // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 6. Кн. 1. Мінск, 2001. С. 291.
- Вашкевіч А., Нарэль Дз. Паміж Ласоснай і Чорнай Ганчай. Гісторыя каталіцкіх парафій у паўднёва-ўсходняй Аўгустоўскай пушчы. Мінск, 2006.
- Вашкевіч А., Нарэль Дз. Сымон Якаўюк: адраджэнец, спекулянт, манархіст і савецкі дыверсант // Arche. 2005. № 5. С. 178—229.
- Вольныя муляры ў беларускай гісторыі канец XVIII—пачатак XIX ст. / Рэд. А. Смалянчук. Вільня, 2005. С. 157—244.
- Гамулка К. Паміж Польшчай і Расіяй: Беларусь у канцэпцыях польскіх палітычных фармаванняў 1918—1922. Вільня, 2008.
- Геллнер Э. Нации и национализм. Москва, 1991.
- Герасімава І. Ідэя гэбрайскай аўтаноміі і БНР // Спадчына. 2000. № 5—6. С. 28—45.
- Гігін В. Бумажная рэспубліка. Из истории БНР 1918 года // Нёман. 2005. № 2. С. 141—154.
- Гімжаўскас Э. Беларускі фактар пры фармаванні літоўскай дзяржавы ў 1915—1923 гг. Беласток—Вільня, 2012; 2-е выд. Смаленск, 2013.
- Грынфельд Л. Нацыяналізм і свядомасць // Arche. 2007. № 1—2. С. 76—86.
- Довнар-Запольский М. В. История Белоруссии. Минск 2003.
- Довнар-Запольский М. Песни пинчуков. Киев, 1895.
- Ермаловіч М. Беларуская дзяржава Вялікае Княства Літоўскае. Мінск, 2000.
- Ёфэ Г. Беларусь: дзяржава, але яшчэ ня нацыя // Arche. 2007. № 4. С. 193—205.
- Заняпад і адраджэнне. Беларуская літаратура XIX стагоддзя / Укл. У. Казбука. Мінск, 2001.
- Игнатенко И. М. Октябрьская революция и самоопределение Белоруссии. Минск, 1992.
- История Белорусской ССР. Т. 1 / Ред. Л. С. Абецедарский и др. Минск, 1961.
- История Белорусской ССР / Ред. И. М. Игнатенко и др. Минск, 1977.

История Латвии XX век / Ред. Д. Блейере и др. Рига, 2005.

История Первой мировой войны 1914—1918. Т. 2 / Ред. И. И. Ростунов. Москва, 1975.

История России XIX — начала XX вв. / Ред. В. А. Федотов. Москва, 2000.

Казлоў Л., Цітоў А. Беларусь на сямі рубяжах. Мінск, 1993.

Канфесіі на Беларусі (канец XVIII—XX ст.) / Рэд. У. І. Навіцкі. Мінск, 1998.

Карев Д. В. Белорусская историография конца XVIII — нач. XX веков. Политика царизма и формирование исторической науки Беларуси // Наш радавод. Т. 2. Гродна, 1993. С. 234—393.

Карскі Я. Беларусы / Рэд. Я. Янушкевіч, К. Цвірка. Мінск, 2001.

Карскі Я. Беларусы. Т. 1—3. Мінск, 2006.

Кітурка Ю. Беларуская праблематыка ў творах лідара эндэцыі Рамана Дмоўскага (к. XIX — п. XX ст.) // *Biuletyn Historii Pogranicza*. Białystok, 2000. № 1. S. 7—9.

Кіштымаў А. Эканамічныя падставы беларускай дзяржаўнасці на пачатку 20 ст. // *Гістарычны альманах*. Т. 3. Гародня, 2000. С. 16—48.

Кіштымаў А. Пачатак індустрыялізацыі. Урбанізацыйныя працэсы // *Гісторыя Беларусі ў 6-ці тамах*. Т. 4 / Рэд. В. В. Яноўская, С. С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 360—369.

Кіштымаў А. Прамысловасць. Транспарт. Гандаль. Крэдыт // *Гісторыя Беларусі ў 6-ці тамах*. Т. 4 / Рэд. В. В. Яноўская, С. С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 205.

Конан У. «Наша Доля» // *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*. Т. 5. Мінск, 1999. С. 313—314.

Ковкель И., Сташкевич Н. Почему не состоялась БНР? (Из истории

политического банкротства националистической контрреволюции в Беларуси 1918—1925 гг.). Минск, 1980.

Крих А. Идентичность и идентификация выходцев из Минской губернии в деревнях Омского Прииртышья (конец XIX—XX вв.) // *Сибирская деревня: история, современное состояние, перспективы развития*. Ч. 1 / Ред. Н. А. Томилов и др. Омск, 2008. С. 33—37.

Круталевич В. А. История Беларуси: становление национальной державности (1917—1922 гг.). Минск, 2003.

Ладысеў У. Ф., Брыгадзін П. І. На пераломе эпох: станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1917—1920 гг.). Мінск, 1999.

Лазько Р. Спробы заключэння беларуска-польскага саюза ў 1919 // *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. Т. 15. Białystok, 2001. S. 109—121.

Латышонак А. Жаўнеры БНР. Беласток—Вільня, 2009; выд. 3-е, папраўленае. Смаленск, 2014.

Латышонак А. Нацыянальнасць — Беларус. Вільня—Беласток, 2009; 2-е выд., дапоўненае і папраўленае. Вільня—Беласток, 2012.

Латышонак А. Гутарка «паркоўнага старасты Янкі» з «Яськам гаспадаром з-пад Вільні» // *Дзеяслоў*. 2004. № 9 (2). С. 196—198.

Лаўрэш Л. Міністр Народнай Рэспублікі генерал ад інфантэрыі Кіпрыян Кандратовіч. Ліда 2007.

Лебедева В. Белорусско-украинские отношения в контексте становления национальной государственности (машынапіс з архіва аўтаркі).

Лебедзева В. БНР і Гомельшчына // *Спадчына*. 1996. № 4. С. 67—69.

Лебедзева В. Пуцявінамі змагання і пакутаў: Палута Бадунова. Мінск, 2004.

Лосинский Н. Б. Революционно-народническое движение в Белоруссии 1870—1884. Минск, 1983.

Лаўрэш Л., Круцікаў У., Сліўкін В. Генерал Кіпрыян Кандратовіч // Спадчына. 2002. № 1. С. 161—166.

Ляхоўскі У. Беларуская справа пад час польскай акупацыі 1919—1920 гг. // Спадчына. 1994. № 6. С. 50—87.

Мазец В. Грамадзянства і межы БНР // *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. Т. 15. Białystok, 2001. S. 86—96.

Матяш І. Джерела до історыі Білорусі в XX ст. в украінських архівах // *Białoruś w XX stuleciu. W kręgu kultury i polityki* / Red. D. Michaluk. Toruń, 2007. S. 667—684.

Марплз Д. Р. Ці ёсць у Беларусі беларусы? // *Arche*. 2007. № 5. С. 93—96.

Мелешко В. И. Очерки аграрной истории Восточной Белоруссии (вторая половина XVII—XVIII в.). Минск, 1975.

Михалюк Д. Белорусские дороги в Сибирь (XIX—XX вв.). Проблема национальной идентификации в период формирования национального самосознания // *Сибирская деревня: история, современное состояние, перспективы развития*. Ч. 1 / Ред. Н. А. Томилов и др. Омск, 2008. С. 56—62.

Михалюк Д. Дипломатичні зносіны Білоруськоі Народной Рэспублікі та Украінскай Народной Рэспублікі і Гетманату ў светлі документаў (безрэзь—грудень 1918 р.) // Студыі з архівной справы та дакументазнаўства. Т. 12 / Ред. І. В. Матяш. Київ, 2004. С. 107—114.

Мікніс Р. Беларуска-літоўскія гістарычна-культурныя ўзаемадчынненні // *Беларусіка=Albaruthenica 6: Беларусь паміж Усходам і Захадам: Праблемы міжнацыянальнага, міжрэлігійнага і міжкультурнага ўзаемадчэення, дзя-*

логу і сінтэзу. Ч. 2 / Рэд. У. Конан і інш. Мінск, 1997. С. 249—256.

Мірановіч Я. Найноўшая гісторыя Беларусі. Санкт-Пецярбург, 2003.

Міхнюк У. Заяц Леанард // *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*. Т. 3. Мінск, 1996. С. 426.

Міхнюк У. Смоліч Аркадзь // *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*. Т. 6. Кн. 1. Мінск, 2001. С. 368.

Міхнюк У., Паўлаў Я. З архіваў КДБ. Як загінуў Эзавітаў // *Полацак*. 1992. № 6. С. 37—40.

Надсан А. Княгіня Радзівіл і справа адраджэньня Уніі ў Беларусі. Мінск, 2006.

Найдзюк Я., Касяк І. Беларусь учора і сяння. Менск, 1993.

Насытка Я. Этнадемаграфічныя характарыстыкі // *Гісторыя Беларусі*. Т. 4 / Рэд. В. Яноўская, С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 222—233.

Нікалаеў М. Грыгаровіч Іван Іванавіч // *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*. Т. 3. Мінск, 1996. С. 162.

Октябрь 1917 и судьбы политической оппозиции / Ред. Н. Шашкевич и др. Ч. 2. Гомель, 1993.

Панюціч В. Сельская гаспадарка і аграрная рэформа П. Стальпіна // *Гісторыя Беларусі*. Т. 4/Рэд. В. Яноўская, С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 346—360.

Резник А. Н. К вопросу о государственности БНР, или так была ли БНР государством? Минск, 2002.

Рудовіч С. Аляксук Павел // *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*. Т. 1. Мінск, 1993. С. 112—113.

Рудовіч С. «Беларускі дзеяч з вялікіх панюў». Эпізоды палітычнай біяграфіі Рамана Скірмунта // *Гістарычны альманах*. Т. 2. Гародня, 1999. С. 20—57.

Рудовіч С. Беларускі нацыянальны камітэт // *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*. Т. 1. Мінск, 1993. С. 448—449.

Рудовіч С. Варонка Язэп // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 2. Мінск, 1994. С. 223—224.

Рудовіч С. Вялікая Беларуская Рада // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1. Мінск, 1993. С. 435.

Рудовіч С. Перамога Лютаўскай рэвалюцыі. Грамадскі рух (люты—чэрвень 1917 г.) // Гісторыя Беларусі. Т. 4 / Рэд. В. Яноўская, С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 463—475.

Рудовіч С. Час выбару. Праблема самавызначэння Беларусі ў 1917 годзе. Мінск, 2001.

Сагановіч Г. Нарыс гісторыі Беларусі. Ад старажытнасці да канца XVIII ст. Мінск, 2001.

Сакалоўскі У. Надзвычайная дыпляматычная місія БНР у Нямеччыне // Спадчына. 1998. № 1. С. 164—180.

Сарбей В. Г. Нацыянальнае відроджэнне Украіны. Т. 9. Київ, 1999.

Селіванаў П., Ціхаміраў А. Брэсцкі мір 1918 // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 2. Мінск, 1992. С. 102.

Сідарэвіч А. Апошнія дні Антона Луцкевіча // Arche. 2006. № 10. С. 82—87.

Сідарэвіч А. З думай аб незалежнасці // Польшча. 1991. № 4. С. 205—214.

Сідарэвіч А. Сувязь незалежнасці і непадзельнасці Беларусі // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 6. Кн. 1. Мінск, 2001. С. 439.

Скалабан В. У. Бежанцы // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1. Мінск, 1993. С. 339.

Скалабан В. Беларуская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1. Мінск, 1992. С. 409.

Скалабан В. Усебеларускі з'езд 1917 года: перспектывы вывучэння // Białoruskie Zeszyty Historyczne. Т. 15. Białystok, 2001. С. 63—75.

Смалянчук А. Паміж краёвасцю і нацыянальнай ідэяй. Польскі рух на беларускіх і літоўскіх землях 1864—люты 1917 г. Санкт-Пецярбург, 2004.

Смалянчук А. Палякі Міншчыны і беларускі нацыянальны рух // Нацыянальныя пытанні: Матэрыялы III Міжнароднага кангрэса беларусістаў «Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый» (Мінск, 21—25 мая, 4—7 снежня 2000 г.) / Рэд.кал.: Э. Дубянецкі (гал. рэд.) і інш. (Беларусіка = Albaruthenica: Кн. 22). Мінск, 2001. С. 171—185.

Смалянчук А. Плебейскія нацыі і імперскія перыферыі // Arche. 2006. № 11. С. 29—36.

Смоліч А. Геаграфія Беларусі. 4-е выд. Менск, 1993.

Снапкоўская С. В. Адукацыйная палітыка і школа на Беларусі ў канцы XIX — пачатку XX ст. Мінск, 1998.

Сосса П. І. Історія картографування тэрыторыі Украіны від найдавнішых часів до 1920 р. Короткий нарис. Київ, 2000.

Спаткай Л. Нацыянальны сцяг беларусаў // Наша слова. 2001. 9 траўня. № 19. С. 6—7.

Сталонас Д. Границы и пограничье: Белорусы и этнолингвистическая политика Российской империи на западных окраинах в период великих реформ // Ab Imperio. Т. 1. 2003. С. 261—291.

Станкевіч А. З Богам да Беларусі: Збор твораў. Вільня, 2008.

Сташкевіч М. Беларуская партыя сацыялістаў-федэралістаў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1. Мінск, 1993. С. 397.

Сташкевіч Н. Приговор революции. Крушение антисоветского движения в Белоруссии 1917—1925. Минск, 1985.

Сурмач Г. Беларускі Загранічны Архіў // Беларуская мінуўшчына. 1993. № 1. С. 18—23.

- Талько-Гринцевич Ю. К антропологии народностей Литвы и Белоруссии // Труды антропологического общества при Военно-медицинской академии. Т. 1. Москва, 1867.
- Терешкович П. Этническая история Беларуси XIX — начала XX в. в контексте Центрально-Восточной Европы. Минск, 2004.
- Тихомиров А. Проблемы белорусско-германских отношений // Белорусский журнал международного права и международных отношений. 2002. № 4. С. 36—44.
- Турунак Ю. Беларусь пад нямецкай акупацыяй. Мінск, 1993.
- Турунак Ю. Вацлаў Іваноўскі і адраджэнне Беларусі. Мінск, 2006.
- Турунак Ю. Мадэрная гісторыя Беларусі. Вільня, 2006.
- Турук Ф. Белорусское движение. 2-е изд. Минск, 1994.
- Улащик Н. Грамотность в дореволюционной Белоруссии // История СССР. 1968. № 1. С. 106—116.
- Харэўскі С. Клаўдзі Дуж-Душэўскі. Сьцяг // Наша Ніва. 1998. 16 сакавіка. № 6. С. 15.
- Ціхаміраў А. В. Беларусь у сістэме міжнародных адносін перыяду пасляваеннага ўладкавання Еўропы і польска-савецкай вайны (1918—1921 гг.). Мінск, 2003.
- Цвікевіч А. «Западно-руссизм». Нарысы з гісторыі грамадзкай думкі ў XIX і пачатку XX в. Менск, 1993.
- Чарнякевіч А. Гарадзенскія Апосталы: Беларускі нацыянальны рух у Горадні (1918—1920 гады). Гродна, [Б. д.].
- Чарнякевіч А. Паміж грызнёй і барацьбой: Беларускі палітычны нацыяналізм у Горадні (канец 1918 — пачатак 1921 гг.) // Arche. 2009. № 3. С. 329—410.
- Чарнякевіч А. Постаці беларускага нацыянальнага руху ў Гродне 1909—1939 гг.: Біяграфічны даведнік. Гродна, 2003.
- Чаропка В. Міф Пагоні // Скрыжалі Спадчыны. Грамадзка-асьветніцкі альманах. Т. 3. Менск, 1998. С. 38—41.
- Чобат А. Станіслаў Булак-Балаховіч // Спадчына. 1995. № 3. С. 169—189.
- Шумейка М. Ф. Беларускі Гай // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1. Мінск, 1993. С. 425.
- Шыбека З., Шыбека С. Мінск. Старонкі жыцця дарэвалюцыйнага горада. Мінск, 1994.
- Эбэрхардт П. Дэмаграфічная сітуацыя на Беларусі: 1897—1989. Менск, 1997.
- Эремич И. Очерки белорусского Полесья // Вестник Западной России. Вып. 8. Вильно, 1867.
- Юхо І. Астроўскі Радаслаў // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. Т. 1. Мінск, 1993. Т. 1. С. 224—225.
- Яневський Д. Політычныя сістэмы Украіны 1917—1920 рокаў: Спробы творення і прычыны паразкі. Кіў, 2003.
- Яноўская В. Усталяванне палітычнай рэакцыі // Гісторыя Беларусі ў 6-ці тамах. Т. 4 / Рэд. В. В. Яноўская, С. С. Рудовіч. Мінск, 2005. С. 385—394.
- Янушкевіч Я. За архіўным парогам. Беларуская літаратура XIX—XX стагоддзяў у святле архіўных пошукаў. Мінск, 2002.